

Регіональне управління та місцеве самоврядування

УДК 332.14

Сахарова Катерина Олександрівна

аспірант

*Дніпропетровського регіонального інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

Сахарова Екатерина Александровна

аспирант

*Днепропетровского регионального института государственного управления
Национальной академии государственного управления*

при Президенте Украины

Sakharova Kateryna

Postgraduate of the

*Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-3838-5730

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА
METHODOLOGICAL APPROACHES TO STUDY OF INTELLECTUAL
POTENTIAL OF THE REGION**

***Анотація.** У статті презентовано інтегративний методологічний підхід дослідження інтелектуального потенціалу регіону як каталізатора сталого розвитку.*

Обґрунтовано, що діяльність інтелектуальних систем здійснюється в контексті специфічного соціокультурного фону, де соціальні феномени

продукують вихідну змістовну заданість, тобто їх існування і відтворення виступають як результат соціальних очікувань, які самовідтворюються.

Доведено, що «інтелектуальний потенціал» включає в себе і ресурси, і здатність до реалізації ресурсного комплексу, і соціально-значимі обставини, що роблять можливими ці реалізації і цільову спрямованість на здійснення внутрішньосистемних і позасистемних процесів.

Визначено методологічну продуктивність системного підходу, з позицій якого інтелектуальний потенціал розглядається як складна багаторівнева система багатьох елементів, що безпосередньо визначають соціальну (інтелектуальну) активність населення (даного регіону) та детермінують можливості отримання ним соціально-значущих результатів діяльності.

Підкреслено обмежені можливості системного підходу до дослідження специфіки інтелектуального потенціалу та необхідність застосування методології, яка враховує вплив зовнішніх соціокультурних структур на вивчення інтелектуальних процесів. Визначено гносеологічні можливості універсалістської орієнтації, що базується на уявленні про делокальність інтелектуальної сфери.

Обґрунтовано, що інтелектуальний потенціал – це категорія, яка фіксує соціально значущий культурно-історичний сенс соціальної системи, який базується на діяльності соціальних суб'єктів. Доведено, що діяльнісна орієнтація є найважливішим орієнтиром, що задає змістовну визначеність методологічним оцінкам, адже вихідним поняттям для характеристики соціальних процесів (явищ, дій, потенцій тощо) виступає людська активність: соціальна діяльність та соціальна поведінка.

Визначено, що продуктивність інтелектуального потенціалу регіону може бути адекватно відображена за допомогою трьох методологічних орієнтацій: системна, універсалістська, діяльнісна.

Ключові слова: *інтелектуальний потенціал регіону, методологічний*

підхід, системна парадигма, діяльнісна парадигма, універсалістська парадигма.

Аннотація. *В статье представлен интегративный методологический подход к исследованию интеллектуального потенциала региона как катализатора устойчивого развития.*

Обосновано, что деятельность интеллектуальных систем осуществляется в контексте специфического социокультурного фона, где социальные феномены производят исходную содержательную заданность, то есть их существование и воспроизводство выступают как результат социальных ожиданий, которые самовоспроизводятся.

Доказано, что «интеллектуальный потенциал» включает в себя и ресурсы, и способность к реализации ресурсного комплекса и социально-значимые обстоятельства, которые делают возможными эту реализацию и целевую направленность на осуществление внутрисистемных и внесистемных процессов.

Определена методологическая продуктивность системного подхода, с позиций которого интеллектуальный потенциал рассматривается как сложная многоуровневая система многих элементов, непосредственно определяющих социальную (интеллектуальную) активность населения (данного региона) и детерминирующих возможности получения им социально-значимых результатов деятельности.

Подчеркнуто ограниченные возможности системного подхода к исследованию специфики интеллектуального потенциала и необходимость применения методологии, учитывающей влияние внешних социокультурных структур на изучение интеллектуальных процессов. Определены гносеологические возможности универсалитской ориентации, основанной на представлении о делокальности интеллектуальной сферы.

Обосновано, что интеллектуальный потенциал – это категория, которая фиксирует социально значимый культурно-исторический смысл социальной системы, основанный на деятельности социальных субъектов. Доказано, что деятельностная ориентация является важнейшим ориентиром, задает содержательную определенность методологическим оценкам, ведь исходным понятием для характеристики социальных процессов (явлений, действий, потенциалов и т.п.) выступает человеческая активность: социальная деятельность и социальное поведение.

Определено, что производительность интеллектуального потенциала региона может быть адекватно отражена с помощью трех методологических ориентаций: системная, универсалистская, деятельностная.

Ключевые слова: *интеллектуальный потенциал региона, методологический подход, системная парадигма, деятельностная парадигма, универсалистская парадигма.*

Summary. *The article is presented an integrative methodological approach to study of intellectual potential of the region as a catalyst for the sustainable development.*

It is justified that the activity of intellectual systems is carried out in the context of a specific socio-cultural background, where social phenomena seem to produce the initial meaningful set course, that is, their existence and reproduction act as a result of social expectations that reproduce themselves.

It is proved that the concept "intellectual potential" includes both resources and the ability to implement the resource complex, and the socially significant circumstances that make these realizations possible, and the targeting focused on the implementation of intra-system and extra-system processes.

The methodological productivity of the systematic approach are determined, from the standpoint of which intellectual potential is considered as a

complex multilevel system of many elements that directly define the social (intellectual) activity of the population (of the given region) and determine opportunities for obtaining the socially significant results of activities by it.

The limited possibilities of a systematic approach to the study of the specificity of intellectual potential are emphasized, as well as the necessity of applying a methodology that takes into account the influence of external socio-cultural structures on learning intellectual processes. The epistemological possibilities of universalistic orientation based on the idea of de-locality of the intellectual sphere have been determined.

It is justified that the intellectual potential is a category that captures the socially significant cultural and historical meaning of a social system that is based on activities of social subjects. It is proved that the activity orientation is the most important benchmark that assigns the meaningful definitiveness to methodological assessments, since the initial concept for the characterization of social processes (phenomena, actions, potencies, etc.) is human activities: social activity and social behavior.

It is substantiated that the productivity of intellectual potential of the region can be adequately reflected by means of three methodological orientations: systemic, universalistic and activity ones.

Key words: *intellectual potential of the region, methodological approach, systemic paradigm, activity paradigm, universalistic paradigm.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реалізація Стратегії сталого розвитку України до 2030 року має забезпечувати розвиток економіки, заснованої на знаннях й інноваціях. В умовах децентралізації влади осередком соціально-економічного розвитку стають регіони. Це актуалізує пошук механізмів регіонального розвитку,

орієнтованого на трансфер знань та інновацій, джерелом яких є інтелектуальний потенціал регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поняття «інтелектуальний потенціал» набуло поширення на сторінках газет, журналів, публіцистичних нарисів, у науковій літературі наприкінці 70-х рр. ХХ ст. Однак при спробі дати наукове визначення цьому поняттю виникає чимало труднощів. Зміст терміну, його структура в сучасній науковій літературі розкриті ще недостатньо.

Стислий огляд позицій, які склалися у літературі, виділяє певні контури розуміння: інтелектуальний потенціал завжди має певного носія (і тут простежується дихотомія «особистість – суспільство»); інтелектуальний потенціал є складовою духовного / або кадрового, трудового / або соціального / або все це разом потенціалів; інтелектуальний потенціал синонімізується зі спорідненими поняттями «інтелектуальні ресурси», «інтелектуальний капітал»; в економічній науці він є складовою нематеріальних активів тощо [1; 2; 3].

Інтелектуальний потенціал регіону останнім часом є предметом дослідження таких науковців, як І. Глізнуца [4], В. Гунько [5], Л. Дибя [6], С. Манів [7], О. Моліна [8], П. Перерва [9], І. Чичкало-Кондрацька [10] та ін., публікації яких здебільшого зосереджені на економічних аспектах розвитку інтелектуального потенціалу регіону, переважно з позицій системного або ресурсного підходів. Ми спробуємо запропонувати інший методологічний ракурс, який дозволяє ініціалізувати латентні властивості цього феномену.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування інтегративного методологічного підходу

дослідження інтелектуального потенціалу регіону як каталізатора сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах інноваційної економіки метою виробничого процесу стає генерація нового знання, що складається в творінні знання шляхом переробки інформації на основі загальновідомого знання, в зв'язку з чим М. Кастельс вводить термін «інформаціоналізм» як «вплив знання на знання як головне джерело продуктивності» [11, с. 39].

Аналіз веберівської методології [12] дозволяє припустити, що діяльність інтелектуальних систем здійснюється в контексті специфічного соціокультурного фону, де соціальні феномени як би продукують вихідну змістовну заданість, тобто їх існування і відтворення виступають як результат соціальних очікувань, які самовідтворюються.

Тому і поняття «інтелектуальний потенціал» включає в себе і ресурси, і здатність до реалізації ресурсного комплексу, і соціально-значимі обставини, що роблять можливими ці реалізації і цільову спрямованість на здійснення внутрішньосистемних і позасистемних процесів. Таким чином, внаслідок того, що будь-яка інтелектуальна система володіє великим «енергетичним» полем, що дозволяє їй проникати практично в усі клітини соціального тіла, дослідження інтелектуального потенціалу з позицій принципів системності, порівняльності, комплексності, органічності фіксують тільки стан внутрішньої будови, природним проявом якого є ресурсний підхід.

Методологічно плідним, виходячи з об'єкта нашого дослідження, виявляється системний підхід, з позицій якого ми будемо розглядати потенціал суспільства (соціальний потенціал) як складну багаторівневу систему багатьох елементів, що безпосередньо визначають соціальну

активність населення (даного регіону) та детермінують можливості отримання ним соціально-значущих результатів діяльності.

Разом з тим усвідомлення обмеженості системного підходу до дослідження специфіки інтелектуального потенціалу формує орієнтації на побудову методології, яка враховує вплив зовнішніх соціокультурних структур на вивчення інтелектуальних процесів. До них, зокрема, відноситься універсалістська орієнтація. У загальному плані це – уявлення про делокальність інтелектуальної сфери.

Конфлікти й суперечності, які нерідко виникають у суспільстві між різними системами моральних норм і цінностей, знаходять відображення в теоретично-світоглядному протистоянні альтернативних підходів до самої суті моральності [13]. З одного боку, існують універсалістські концепції моралі, що прагнуть окреслити її основні цінності з точки зору «всіх розумних істот», як писав Кант, або принаймні загальнолюдської спільноти [14, с. 43].

З іншого боку, зараз поширюється впливова течія західної соціальної філософії – комунітаризм (від англійського community – спільнота) – що обстоює тезу про визначальний характер впливу конкретних спільнот на ідентичність людських індивідів, котрі до цих спільнот належать [13]. Цей підхід виявляється плідним у контексті обґрунтування суб'єктності інтелектуального потенціалу.

Інтелектуальний потенціал – це категорія, яка фіксує соціально значущий культурно-історичний сенс соціальної системи, який базується на діяльності соціальних суб'єктів. Отже, діяльнісна орієнтація, на наш погляд, є найважливішим орієнтиром, що задає змістовну визначеність методологічним оцінкам, адже вихідним поняттям для характеристики соціальних процесів (явищ, дій, потенцій тощо) виступає людська активність: соціальна діяльність та соціальна поведінка.

Таким чином, продуктивність самого явища на наш погляд може бути

більш адекватно відображена за допомогою принаймні трьох методологічних орієнтацій (принципових настанов): системна, універсалістська, діяльнісна. На базі зазначених принципів інтелектуальний потенціал як онтологічно реальний об'єкт постає як сукупність якісних і кількісних характеристик.

Отже, «потенціал», на наш погляд, це не тільки сукупність ресурсів, резервів, можливостей, а й багатовимірні здатності соціальної системи реалізувати свої можливості через інтелектуальну діяльність.

Аналіз теоретичних дефініцій і характеристик інтелектуального потенціалу свідчить про те, що інтелектуальний потенціал не отримав ще в науці загальновизнаної інтерпретації. Отже, неможливо здійснити розподіл відповідного поняття, а значить, виявити його структуру та зміст; тоді висновки і прогнози, засновані, на вимірах кількості науковців, шкіл або вартості обладнання (колекції, бібліотеки тощо) виявляються нерепрезентативними.

Найважливіший процес – трансформація потенційного в актуальне, дієве та отримання практичного результату не може отримати пояснення, а значить, не підлягає управлінню. Це унеможлиблює й задовільний соціальний прогноз найближчого майбутнього в розвитку суспільства.

Первинна класифікація реальних потенціалів дозволяє виділити дві лінії їх вивчення. По-перше, це потенціал суспільства взагалі, або його окремих фундаментальних сфер. По-друге, потенціал конкретних соціальних суб'єктів – особистостей, громад і професійних груп, інших спільнот. Ці лінії в реальному житті тісно переплетені і кожна може бути об'єктом ґрунтовного дослідження. Нас, зокрема, цікавить функціональна залежність динаміки інтелектуального потенціалу регіонів.

Застосування універсалістської парадигми як складової методологічної тріади дослідження дозволяє зосередитися на моральності суспільства та її зв'язку з інтелектуальним потенціалом.

Інтелектуальний потенціал в широкому сенсі слова характеризується не стільки кількістю нобелівських лауреатів, науковців, тиражем видання наукових і науково-популярних журналів, кількістю бібліотек і музеїв – хоча все це важливо! – скільки станом моральності (особистості, групи, суспільства в цілому).

Не підлягає сумніву, що з плином часу не тільки знання, майстерність та винахідництво, але моральні якості, чеснота та відповідальність стають все більш важливими факторами суспільного розвитку.

На нашу думку, інтелектуальний потенціал характеризує не тільки ступінь розумового розвитку даного регіону, його освіченості, а й приховані можливості загального інтелекту, здатність до подальшого розгортання духовного виробництва. Він є інтегруючим показником внутрішніх джерел, можливостей, засобів раціонального вирішення соціальних, політичних, ідеологічних, культурних, науково-технічних та інших проблем у масштабах регіону, включаючи суспільно цінні знання всього населення.

Особливий інтерес до вивчення територіального розвитку, до проблеми відтворення на території, оцінки і реалізації потенціалу кожної територіальної одиниці, активного залучення до господарського обігу їх ресурсів обумовлений тим, що чимало тенденцій економічного і суспільного розвитку зароджуються саме в територіальних громадах та регіонах.

Територія повинна мати достатню сукупність інтелектуальних ресурсів і можливостей їх реалізації, для того, щоб позитивно сприймати, адаптувати, використовувати, і вдосконалювати у своїй господарській діяльності техніко-технологічні інновації, товари виробничого і споживчого призначення [8]. Сукупність таких можливостей багато в чому визначається інтелектуальною здатністю, вміннями, навичками, кваліфікацією людей, що населяють дану територію. Статевовіковий і професійно-кваліфікаційний склад населення визначає сукупний інтелектуальний потенціал громади або регіону. У зв'язку з

цим виникає нагальна необхідність розробки інструментів оцінки, моніторингу та управління структурним складом населення відповідно до прогнозованого розвитком території.

Інтелектуальний потенціал регіону відображає, на нашу думку, відтворення, формування, розвиток і реалізацію знань і інтелектуальних здібностей людей в системі соціально-економічних відносин, зв'язків, суперечностей на мікро-, мезо- та макрорівні.

Експліцитно соціальним носієм інтелектуального потенціалу традиційно вважалася інтелігенція. Імпліцитно інтелектуальним ресурсом і / або резервом є будь-який індивід, група, регіон, система в цілому.

Не заперечуючи значення, міру відповідальності та суспільну роль інтелігенції у формуванні та розвитку інтелектуального потенціалу, слід зазначити, що унаслідок процесів маргіналізації суспільства інтелігенція як соціальна група – носій гуманізму, генератор моральних норм та культурних цінностей – піддалася процесу соціальної дифузії.

Сучасні науковці говорять не про інтелігенцію, але про клас інтелектуалів – knowledge class, ознаки якого: високий статус, який визначається науковою компетентністю, високі стандарти освіти, незалежність від власників засобів виробництва, невідчужувана власність на інформацію та вміння користуватися нею, виняткова мобільність і затребуваність у всіх інших верствах, домінуюче становище в постіндустріальному суспільстві і звідси – здатність витіснити просту працю з виробництва і стати основою всіх інших розшарувань [15].

На наш погляд, на етапі розвитку інформаційного суспільства фокус дослідження слід зосередити на імпліцитній складовій інтелектуального потенціалу.

Інтелект недостатньо розглядати як форму наукового знання або інтелектуального досвіду, не можна ототожнювати з кадровим потенціалом науки або з розумовими здібностями індивідів. Ми не можемо обійтись, як вже

було підкреслено вище, лише підрахунком людей, зайнятих науковою діяльністю, середньорічною кількістю відкриттів і винаходів по конкретному регіону, зазначенням про вартість фондів, енергоємність або щось подібне. Все це, звичайно, важливо і необхідно, але недостатньо для визначення цілісного інтелектуального потенціалу регіону. У концепції інтелектуального потенціалу найважливіше значення слід відвести не індивідуальному інтелекту, але комунікації, взаємодії тощо.

Отже, інтелектуальний потенціал регіону – це система елементів, або факторів, які безпосередньо визначають активність громадян та детермінують можливість задоволення суспільних потреб шляхом отримання соціально-значущих результатів (інтелектуальної діяльності).

Інтелектуальна діяльність, на наш погляд, складається з розумової діяльності, яка має моральний зміст. У цьому вигляді вона передбачає гуманістично орієнтовану конструктивну інтелектуальну діяльність. З цього можна зробити висновок про те, що інтелектуальна діяльність відображає більш високий рівень розвитку людського розуму, ніж просто розумова діяльність. Інтелектуальна діяльність доповнює розумову діяльність тим, що вона спрямована на задоволення суспільних потреб. Це означає, що не всяка розумова діяльність стає інтелектуальною. Тільки та розумова діяльність, яка заснована на творчому потенціалі і має позитивну моральну оцінку в суспільстві, здатна приносити в кінцевому підсумку інтелектуальний продукт. У зв'язку з цим для людини розумової праці стає актуальним завдання трансформувати свій внутрішній інтелектуальний потенціал у творчі дії, які в мають сприяти створенню інтелектуального продукту на основі відтворених ресурсів.

Слід пояснити, чому ми включили до ознак складових інтелектуального потенціалу регіону соціальну активність. Оскільки інтелектуальний потенціал, за нашим твердженням, є частиною духовного потенціалу, мова йде про прояви соціальної активності в духовній сфері, яку

ми розуміємо не тільки як інтелектуальну діяльність, а й як певну поведінку, а саме інтелектуалізацію всіх суспільних відносин.

Суб'єктами даних відносин є, перш за все, індивіди, оскільки інтелектуальний потенціал соціальної групи, громади, регіону, суспільства в цілому – це завжди не більше ніж похідна від інтелектуального потенціалу індивідів. Однак інтелектуальний потенціал індивіда формується шляхом акумуляції, освоєння того, що індивід отримує від суспільства. У цьому проявляється діалектичний характер інтелектуального потенціалу регіону. Крім населення до суб'єктів цих відносин входять органи державного управління центрального і регіонального рівнів, органи місцевого самоврядування, наукові організації, а також організації системи освіти і сфери ІКТ. Відносини, зв'язки, протиріччя між означеними суб'єктами визначають рівень розвитку інтелектуального потенціалу регіону та ступінь реалізації акумульованих в ньому ресурсів. Інтелектуальний потенціал регіону по-різному проявляється на мікро-, мезо- і макрорівнях.

На мікрорівні – це активи регіону, розвиток підприємств. Інтелектуальний потенціал регіону матеріалізується в продукції, сприяє зростанню її конкурентоспроможності. Результат – збільшення прибутку.

На територіях різних рівнів інтелектуальний потенціал регіону надає специфічний вигляд території. На рівні регіону він втілюється в специфіці економічної діяльності, в характеристиках регіону, його привабливості, конкурентоспроможності. Реалізація інтелектуального потенціалу регіону може проявлятися в напрямках використання знань (науковопродуктивні території – наукові містечка, видобувні території, курортні та ін.).

На макрорівні інтелектуальний потенціал регіонів проявляється в загальному рівні соціально-економічного розвитку країни (обсяг і структура валового продукту, інвестиційна привабливість країни тощо).

Для всіх рівнів характерна закономірність: чим вище інтелектуальний потенціал, тим вище результативність його реалізації у вигляді збільшення

прибутку громади, регіону, поліпшення вигляду території і підвищення соціально-економічного розвитку країни.

Ще однією суттєвою характеристикою інтелектуального потенціалу регіону є те, що він відноситься до рідкісних економічних ресурсів. Обумовлено це тим, що, по-перше, обмежена чисельність індивідів, а по-друге, рівень здібностей раціонального використання знань кожного індивіда має індивідуальне якісне вираження, оскільки інтелектуальний потенціал кожного індивіда є унікальним, неповторним, оскільки кожен індивід володіє тільки йому властивим набором знань, способом мислення та сприйняття навколишнього світу. Однак, процес виробництва, накопичення, поширення та реалізації знань в соціально-економічній діяльності дозволяє індивідам їх знання поповнювати і наповнювати новим змістом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У роботі використана методологічна тріада, яка поєднує методи системного підходу, з позицій якого розглянуто інтелектуальний потенціал регіону як складну багаторівневу систему багатьох елементів, що безпосередньо визначають інтелектуальну активність населення (даного регіону) та детермінують можливості отримання ним соціально-значущих результатів діяльності; універсалістську парадигму, яка дозволяє врахувати вплив зовнішніх соціокультурних структур на перебіг інтелектуальних процесів та діяльнісний підхід, оскільки інтелектуальний потенціал завжди має носія та реалізується через його діяльність. Перспективним напрямом подальших досліджень може стати пошук адекватного методичного інструментарію оцінювання не тільки кількісних, а й якісних показників розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

Література

1. Бобровська О. Ю. Інтелектуальні ресурси регіонів і їх використання в умовах децентралізації влади в Україні. Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 9 жовт. 2015 р. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2015. С. 15-18.
2. Вовканич С. Й. Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея. Львів : Видавництво ЛБА, 2001. 540 с.
3. Геєць В.М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: монографія. Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України / За ред. акад. НАН України В.М. Геєця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.- кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. К.: Фенікс, 2007. 544 с.
4. Глізнуца І.О. Визначення складових та оцінка інноваційного потенціалу регіону. Технологический аудит и резервы производства. № 3/5(29). 2016 . С. 11-14.
5. Гунько, В. І. Інтелектуальний потенціал регіону: сутність, структура, проблеми формування та використання // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. 2009. № 153. С. 95-100.
6. Дйба Л.М. Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій // Економічний вісник університету. 2011. Вип. 17. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf (дата звернення 14.03.2020).
7. Манів С.З. Організаційні, фінансово-економічні, соціальні проблеми реалізації інтелектуального потенціалу регіону. Економіка та держава. Київ. 2008. № 5. 108 с.
8. Моліна О. В. Інтелектуальний потенціал регіону як джерело та міра його інноваційності // Проблеми науки. 2012. № 5. С. 9-14.

9. Перерва П. Г., Глізнуца М.Ю. Бенчмаркінг як метод оцінювання інтелектуального потенціалу регіонів. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 4. С. 11-19.
10. Чичкало-Кондрацька І. Б., Теницька Н. Б. Наукові підходи до розуміння економічної сутності категорії «інтелектуальний потенціал регіону». Ефективна економіка. 2012. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1309> (дата звернення 14.03.2020).
11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: ГУ ВШЭ. 2000. 608 с.
12. Вебер М. Наука как призвание и профессия. Избранные произведения. М: «Прогресс», 1990. 905 с.
13. Універсальність і спільнотність у системі етичних пріоритетів. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10709/> (дата звернення 04.04.2020).
14. Кант И. Критика чистого разума. М.: «Прогресс», 1994. 574 с.
15. The knowledge class vs. the factory class // The Washington Post. 2012. 02. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/the-knowledge-class-vs-the-factory-class/2012/02/21/gIQAdBaZWR_story.html (дата звернення 04.04.2020).

References

1. Bobrovsjka O. Ju. Intelektualjni resursy rehioniv i jikh vykorystannja v umovakh decentralizaciji vlady v Ukrajinі. Stalyj rozvytok terytorij: problemy ta shljakhy vyrishennja: materialy VI mizhnar. nauk.-prakt. konf., Dnipropetrovsjk, 9 zhovt. 2015 r. D. : DRIDU NADU, 2015. С. 15 – 18.
2. Vovkanych S. J. Dukhovno-intelektualjnij potencial Ukrajinij ta jiji nacionaljna ideja. Ljviv : Vydavnyctvo LBA, 2001. 540 s.
3. Ghejecj V.M. Strateghichni vyklyky XXI stolittja suspiljstvu ta ekonomici Ukrajinij: monohrafija. T. 1: Ekonomika znanj – modernizacijnyj proekt

- Ukrajiny / Za red. akad. NAN Ukrainy V.M. Ghejca, akad. NAN Ukrainy V.P. Semynozhenka, chl.- kor. NAN Ukrainy B.Je. Kvasnjuka. K.: Feniks, 2007. 544 s.
4. Ghliznuca I.O. Vyznachennja skladovykh ta ocinka innovacijnogho potencialu rehionu. Tehnologicheskij audit i rezervy proizvodstva. # 3/5(29). 2016. S. 11 – 14.
  5. Ghunjko, V. I. Intelektualnij potencial rehionu: sutnistj, struktura, problemy formuvannja ta vykorystannja // Visnyk Cherkasjkogho universytetu. Serija : Ekonomichni nauky. 2009. # 153. S. 95–100.
  6. Dyba L.M. Sutnistj ponjatj intelektualnij potencial ta intelektualnij kapital jak ekonomichnykh kateghorij // Ekonomichnyj visnyk universytetu. 2011. Vyp. 17. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf
  7. Maniv S.Z. Orghanizacijni, finansovo ekonomichni, socialjni problemy realizaciji intelektualnogho potencialu rehionu. Ekonomika ta derzhava. Kyjiv. 2008. # 5. 108 s.
  8. Molina O. V. Intelektualnij potencial rehionu jak dzhereło ta mira jogho innovacijnosti // Problemy nauky. 2012. # 5. S. 9-14.
  9. Pererva P. Gh., Ghliznuca M.Ju. Benchmarking jak metod ocinjuvannja intelektualnogho potencialu rehioniv. Marketyng i menedzhment innovacij. 2015. # 4. S. 11-19.
  10. Chychkalo-Kondracjka I. B., Tenycjka N. B. Naukovi pidkhody do rozuminnja ekonomichnoji sutnosti kateghoriji «intelektualnij potencial rehionu». Efektyvna ekonomika. 2012. # 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1309>
  11. Kastels M. Informatsionnaya epoha: ekonomika, obschestvo i kultura / Per. s angl. pod nauch. red. O. I. Shkaratana. M.: GU VShE. 2000. 608 s
  12. Veber M. Nauka kak prizvanie i professiya. Izbrannyie proizvedeniya. M: «Progress», 1990. 905 s.

13. Universalnistj i spiljnotnistj u systemi etychnykh priorytetiv. URL:
<http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10709/>
14. Kant I. Kritika chistogo razuma. M.: «Progress», 1994. 574 s.
15. The knowledge class vs. the factory class // The Washington Post. 2012. 02.
URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/the-knowledge-class-vs-the-factory-class/2012/02/21/gIQAdBaZWR_story.html